

Innspill til koronakommisjonen fra Unio

Vi viser til kontakt med koronakommisjonens sekretariat og sender med dette et kort innspill til kommisjonens arbeid.

Unio er landets største hovedorganisasjon for arbeidstakere med universitets- og høgskoleutdanning. Unios styre har nedsatt et eget koronautvalg for beredskap og krisehåndtering ledet av Unios nestleder Silje Naustvik og bestående av tillitsvalgte fra de største medlemsforbundene. Unios koronautvalg skal ferdigstille sin rapport innen september 2021. Den vil bygge på innspill fra Unios forbund, samt en tillitsvalgtundersøkelse gjennomført av Fafo.

Vi viser også til tidligere innsendte innspill fra Unios medlemsforbund.

Samfunnssikkerhet, beredskap og logistikk

Vi forstår samfunnssikkerhet som «(...) den evne samfunnet har til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta borgernes liv, helse og grunnleggende behov under ulike påkjenninger» (St.meld. nr 17, 2002:4). Med beredskap forstås tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere uønskede hendelser, så vel som ekstraordinære hendelser og kriser. Samfunnet må være forberedt på at slike hendelser og kriser kan inntreffe, og det må finnes planer og tiltak for å avverge dem eller begrense konsekvensene.

Dette gjelder også evnen til å levere samfunnskritiske varer og tjenester i krisetider. Unio mener at koronakrisen har vist klare tegn på at beredskapsarbeidet knyttet til logistikk ikke har vært tilstrekkelig prioritert fra myndighetenes side, og at Norge ikke var godt nok forberedt til å håndtere en nasjonal nedstengning av den størrelsen som ble gjennomført våren 2020. Vi viser blant annet til problemer med fremkommelighet i form av inn- og utreise fra landet, leveranse av varer (mat, medisiner, smittevernutstyr og annet) og tjenester, nedstenging av kritiske transportårer i hele Norge, mannskapsskifter i havner og manglende helsetjenester om bord på skip.

Forslag til tiltak

Alle beredskapstiltak har en betydelig kostnadskomponent fordi det ikke er sikkert at man får bruk for investeringen som gjøres. Beredskap koster, og det må investeres i offentlig sektor for å sikre en god nok beredskap i landet. Unio mener at myndighetene er nødt til å prioritere tilfredsstillende beredskap høyere enn i dag.

Myndighetene må sikre tilfredsstillende rammevilkår for transport av varer både i og til Norge, og i et eksportperspektiv. Regjeringen bør legge frem konkrete beredskapsplaner for hvordan frakt og logistikk av kritisk viktige varer best kan ivaretas ved eventuelle fremtidige kriser.

Generelt

De fleste av yrkesgruppene Unio representerer er i direkte kontakt med pasienter, elever, brukere, publikum, studenter og så videre. Dette er yrkesgrupper som ikke kan overholde avstandskrav hvis de skal utøve sitt yrke. Unio mener at fare for smitte er en åpenbar risiko for våre medlemsgrupper.

I begynnelsen av pandemien, mens testkapasiteten var liten, var det mange av disse yrkesgruppene som ikke kunne prioriteres for testing. Unio mener at alle yrkesgrupper må sikres tilfredsstillende smittevern og et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Arbeidet må forankres tydeligere i det lovpålagte HMS-arbeidet. Det er positivt at covid-19 med alvorlige komplikasjoner er satt på listen over yrkessykdommer som kan gi rett til yrkesskadeerstatning. Reglene må gjøres tydeligere hva angår forståelsen av smittefarlige miljøer og forståelsen av hva som er alvorlige komplikasjoner.

Unio har erfart at partssamarbeidet har vært praktisert vesensforskjellig fra kommune til kommune, og fra virksomhet til virksomhet. Flere tillitsvalgte opplever å bli orientert, men ikke tatt med i reelle drøftinger. Dette er bekymringsfullt når arbeidspresset for våre medlemmer er svært høyt og behovet for dialog og drøftinger er viktigere enn noen gang.

Lov- og forskriftsarbeidet under pandemien har vært drevet framover med et ønske om å få regelverk raskt på plass. Det er forståelig at prosesser må skje raskere enn under normale tilstander. Samtidig erfarer vi at høringsfrister som tidvis ikke har vært lengre enn noen døgn utfordrer rettsikkerheten og de beste resultater.

Forslag til tiltak

Unio mener at det må tilrettelegges for samvirke og samhandling på tvers av nivåer og sektorer, gjennom IT-systemer og samhandlingsarenaer. Gjennom samvirkeorganisering er gevinsten koordinering og informasjonsdeling, samtidig som ansvar og roller på tvers av sektorer må være tydelige. Vi viser til det planlagte samfunnssikkerhetens hus i Bergen kommune der samvirkeaspektet er planlagt på en svært god måte.

I et forebyggende perspektiv og når det gjelder hva som bør forbedres til neste gang en krise oppstår, trengs planlegging og trening for ulike kriser på tvers av sektorer.

Videre må staten ha tilgang på tilstrekkelig nødvendig utstyr for å håndtere kriser, som for eksempel et større lager av smittevernutstyr og medisiner nasjonalt.

Medbestemmelse og partssamarbeid er en ressurs som må styrkes, og inngå som en naturlig del av beredskapsarbeid og krisehåndtering.

I en fremtidig krisesituasjon bør korte høringsfrister, involvering og det behovet for demokrati avveies grundigere enn tilfellet har vært under koronapandemien.

Helsesektoren

På helseområdet viste pandemien at det var store mangler i beredskapen.

Pandemien avdekket alvorlige mangler ved vår helseberedskap som har store konsekvenser. Nødvendig bemanning og utstyr manglet, og kommunene har fått ansvar for håndtering av pandemien uten nødvendig tilgang på ressurser i form av penger, kompetanse og personell.

Det var ingen statlig koordinering av oppgaver som legges til kommunene, og resultatet var dårlig utnyttelse av kompetanse på tvers av nivåer og sektorer.

Belastningen på helsepersonellet har vært svært stor både arbeidsmessig, helsemessig og sosialt. Helsepersonell har opplevd frykt for å bli smittet og for å spre smitten videre.

Helsesektoren er allerede preget av stort sykefravær, dette i kombinasjon med økt fravær som følge av pandemien og karantene har gjort bemanningssituasjonen svært utfordrende. Videre utgjør den store andelen deltidsansatte og innleide vikarer en risikofaktor og dette har bidratt til smittespredning.

Pandemiens konsekvenser for pasienter og pårørende har vært store. Besøksforbud, avlyste konsultasjoner, stans i habilitering og rehabilitering, forsinket behandling og stengte tilbud har en kostnad som enda er ukjent.

Forslag til tiltak

Unio mener at det må investeres betydelig i helsesektoren, både i personell, kompetanse, systemer, utstyr og bygg.

Det må lages beredskapsplaner for pandemi og store kriser der det sørges for en solid bemanning med økt kompetanse, uten planlagte hull i turnus. Videre må det legges inn ekstra ressurser der erfaring viser at personell mangler eller der det blir brukt innleie.

Det er et godt beredskapstiltak å øke andelen heltidsstillinger for å redusere antall ansatte med flere arbeidsforhold. Unio mener videre at det trengs en ny organisering av helsetjenestene som sikrer hele stillinger, stabil bemanning og sømløse tjenester.

Det bør opprettes et nasjonalt register med oversikt over autorisert helsepersonell og hva slags kompetanse de innehar. Dette registeret kan benyttes til mobilisering ved en ny krise.

Utdanningssektoren

Svært mange ledere i skole og barnehage varsler om noe eller merkbar økning av sykefraværet i løpet av pandemien, blant annet bekreftes dette av 70 % av barnehagestyrerne og 75 % av skolelederne som har deltatt i medlemsundersøkelser i Utdanningsforbundet. Sykefraværet nærmer seg bristepunktet og vikarbehovet er stort, samtidig som gode nok vikarer er vanskelig å oppdrive.

I tillegg har barn eller ansatte i mange skoler og barnehager vært i karantene og noen holder midlertidig stengt. Skoleledere og styrere - som ofte er unntatt overtidbestemmelsene – jobber overtid i helger og ferier uten mulighet til å bli kompensert verken med avspasering eller lønn.

Undersøkelser fra i høst viser at bare åtte prosent av skolene har fått kompensert alle merutgiftene som følge av koronakrisen. 30 prosent av skolene har ikke fått noen kompensasjon. Den samme situasjonen ser vi i barnehagene. Flertallet (54 prosent) av styrerne svarer her at de i liten eller ingen grad har fått eller fått løfter om ekstra ressurser til vikarbruk som følge av koronapandemien.

Universitets- og høyskolesektoren

Majoriteten av vitenskapelige ansatte opplever økt arbeidsbelastning knyttet til undervisning og forskning som en følge av koronapandemien, i form av lengre arbeidsdager og forskyvning av arbeidstid til kveld og helger. Stengte laboratorier, bibliotek, reiserestriksjoner og økt belastning knyttet til undervisning går ut over forsknings- og utviklingsarbeid i UH-sektoren.

Mange år med kutt i administrative tjenester (ABE-reform) i statlig sektor har ført til at viktige støttefunksjoner ikke lenger er til stede. Kun 18 prosent av ansatte i vitenskapelige stillinger i UH-sektoren opplever den digitale infrastrukturen som er tilgjengelig, som tilfredsstillende, i følge en medlemsundersøkelse i Forskerforbundet. Omlag 70 % oppgir at de bruker uforholdsmessig mye tid på tekniske og administrative gjøremål.

De aller fleste stipendiatene har opplevd forsinkelser som en følge av pandemien. Bare 20 % av de som er blitt forsinket oppgir at de har fått tilstrekkelig forlengelse eller hjelp.

Mange studenter mistet nødvendig inntektgrunnlag da nedstengingen av Norge ble et faktum. De faller utenfor ordinære støtteordninger i arbeidslivet og havner derfor i en sårbar økonomisk situasjon.

Forslag til tiltak:

Unio mener at tilrettelegging og støtte til de ansatte ved egen institusjon må bedres på kort sikt, samt at tekniske og administrative støtteordninger må være på plass.

På lengre sikt må regelverket for opphavsrett til digitale forelesninger og annet undervisningsmaterieell bli mer enhetlig og tydeligere.

Helhetlige nasjonale planer og regelverk må sikre lik behandling og ivaretagelse av stipendiater og postdoktorer i hele landet når det gjelder forlengelse og forskningsstøtte.

Studenter må sikres økonomiske støtteordninger for inntektsbortfall ved kriser.

Spesielt om Folkehelseinstituttet

Folkehelseinstituttet (FHI) har vært en sentral institusjon under pandemien. Flere år med kutt i driften som en følge av ABE-reformen har ført til nedbygging av støttefunksjoner og andre tjenester. Håndtering av utbruddet er avhengig av en begrenset gruppe nøkkelpersonell med spesialistkompetanse, som har opplevd en arbeidsbelastning langt ut over utvidede arbeidstidsordninger.

Forslag til tiltak:

Unio mener at beredskapsrelatert forskning ikke kan være avhengig av ekstern finansiering, men at dette må finansieres over statsbudsjettet.

I FHI mener Unio at det må etableres en stabil gruppe nøkkelpersoner med overlappende kompetanse, samt at støttefunksjoner som avlaster faglige nøkkelpersoner i krisetider må reetableres. Dette vil bedre håndteringen av fremtidige pandemier.